

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ И ФИНАНСОВИ АСПЕКТИ НА ХАЗАРТА: ЗАКОН ЗА ХАЗАРТА, ПРИЛАГАНЕ, АДЕКВАТНОСТ, СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ПРОТИВОРЕЧИЯ

SOCIO-ECONOMIC AND FINANCIAL ASPECTS OF GAMBLING: GAMBLING LAW, IMPLEMENTATION, ADEQUACY, SOCIO-ECONOMIC CONTRADICTIONS

Докторант - Кристиян Иванов¹

PhD Student – Kristiyan Ivanov²

Резюме

Този синтезиран доклад има за цел безпристрастно от научна гледна точка да разгледа, анализира и оцени социално-икономическите и финансови аспекти на хазартния сектор. Освен това адекватността на Закона за хазарта действащ на територията на Република България, неговото практическо прилагане и социално-икономическите връзки и противоречия произтичащи като резултат. За целта този закон ще бъде частично съпоставен към действащите регулации на територията на Европейския съюз, САЩ, Азия и Австралия, като сбито ще онагледят финансовите рефлексии в сектора преди и след появата на предизвикателството Covid – 19.

Ключови думи: хазарт, iGaming, социално-икономически аспекти на хазарта, Закон за хазарта, финансови рефлексии на хазарта

JEL Code: O16, O17, G23, K21, K24, I15, L11, F23

Abstract

This concise report aims to objectively study, analyze and evaluate the socio-economic and financial aspects of the gambling sector from a scientific point of view. Moreover the adequacy of Bulgarian Gambling Law its practical application and socio-economic relations and contradictions arising as a result. To this end, this law will be partially compared to the current European Union, USA, Asia-Pacific and Australia regulations, as it will concisely illustrate the financial reflections in the sector before and after the emergence of the Covid-19 challenge.

Key words: gambling, iGaming, socio-economic aspects of the gambling, Gambling Law, gambling financial reflections

JEL Code: O16, O17, G23, K21, K24, I15, L11, F23

¹ Докторант, „Висше Училище по Застраховане и Финанси“

² PhD student, “Higher School of Insurance and Finance”

Увод

Съвременните аспекти на хазартния бизнес най-общо биха моли да бъдат разделени и разгледани в три основни групи: икономически, социални и правно-етични. Тема на настоящото изложение и изследване ще бъдат социално-икономическите и финансовите аспекти на хазарта отнесени и касаещи своеобразният триъгълник клиент (играч) – държава (общество) – хазартни оператори (предприемачи), отнесени към цялостната адекватност на законовата рамка и нейното прилагане, целяща по своята същност да регулира тези неизбежни социално-икономически връзки и противоречия. Икономическите аспекти могат да бъдат разгледани по няколко направления. Държавата и нейната роля по отношение на прилаганите данъчни политики и регулаторни мероприятия; инвеститорите или операторите преследващи своя бизнес интерес; обществото, което под една или друга форма очаква да получи определена полезност и не на последно място играчът, крайният потребител на хазартния продукт или с други думи клиента на тази услуга.

Дискусия на релевантна литература

Хазарта е специфична дейност, което съвсем логично поставя въпроса и за спецификата на преките участниците в нея, които по естествени, но и недотам естествени причини години наред са били извън фокуса на вниманието на обществото и науката в България. Ефектът на „сянката“, под която този социален феномен се е намирал, води до една непълна, примитивна и в известна степен превратна представа битующата в главите на хората. Един от малкото български ученици, който анализира интересите на социалните субекти участващи в хазарта и поставя определени категории е проф. Великов (2007). Той разглежда системата на интересите (социално-икономически), където откроява единството и противоречието в тях, които както той се изразява „определено си „отмъщават” жестоко на социалните субекти, които не ги познават, не ги зачитат и не се съобразяват с тяхната структура, конфигурация и субординация“.

Единствено посредством комплексни проучвания, анализ и добре обмислена оценка на съществуващата, но и липсващата информация относно хазарта, представата за него би могла да се промени и това да намери съответна реализация в резултатите от

функционирането на този сектор, като част от икономическия и обществен живот на страната.

Описание на методологията

От гледище на държавата, хазарта представлява още една възможност за увеличаване на приходите към бюджета. Тази възможност разбира се е функция на различни фактори и условия, които би следвало да бъдат изпълнени, в това число ефективността в събирането на приходите от различните сектори в хазарта; прилагане на разрешителен/забранителен режим спрямо видовете хазарт и тяхната достъпността до различните региони и хора; конкурентна данъчната ставка върху приходите от хазарт, таксите, лицензите и налозите; както и политика насочена към полезност за обществото в следствие развитието на хазартен сектор или с казано по друг начин, това е разбирането от страна на държавата каква е основната цел, поради която ще развива този отрасъл.

Икономическият интерес на държавата не се изчерпва само с преките данъчни постъпления от хазарта, но и с косвените такива. Положителния ефект и стимулирането на допълнителни сектори и дейности съпътстващи развитието на хазарта се наблюдава върху туризма; създаването на нови работни места; привличане на допълнителни капиталови инвестиции; възстановяване и подобряване основно на градските райони; създаване на бизнес възможности за други предприятия в рамките на юрисдикцията; разширяване на възможността за среща на бизнес елита и пр.

Данните и източниците използвани и представени в изследването са подбрани на база различни методи и подходи като: наблюдение, анализ, синтезиране, систематизиране и обобщаване на информацията, професионално изследване, старателно изследване на обектите и целите, анализиране на тенденциите, статистически анализ на различни бази от данни, в това число местни и международни отчети и официалната статистика на България, държавите от Европейския съюз, Обединеното Кралство, САЩ, Азия и Австралия общодостъпна за широката публика.

Изследване на данни и източници

Резултати от развитието на хазартна дейност отнесена към приходната част на бюджета на държавата и интересите на частния сектор са видими, добре проследими и точно

оценими. Но също така неоспоримо доказани са потенциалните вреди, които носи за обществото като цяло и за отделния човек в частност.

Всяка една държавата е участник от позиция на данъчен и регулативен орган, но разбира се това не изключва и пряката възможност изцяло или частично да притежава и развива хазартна дейност под формата на оператор. Независимо от курса, който всяко едно правителство избира, то не трябва да пропуска или подценява мащаба на сектора и ползите, с които би могъл да допринесе на обществото.

Общият годишен оборот от хазартен бизнес (Gross Gaming Revenue “GGR”) по света е генерирал малко над 400 млрд. американски долара (долара) за 2017 г. 450 млрд. за 2018 г. и около 500 млрд. за 2019 г. Делът на американския пазар през 2019 г. е около 270 млрд. долара, а на европейския пазар около 90 млрд. евро. Само административния регион Макао, част от азиатския пазар, отчита дял около 33,5 млрд. евро за същата година, а дела на двете национални лотарии в Китайската народна република е 55,8 млрд. евро. Трябва да отбележа, че през 2019 г. спада в продажбите на двете лотарии е около 17,5 % по обективни причини свързани и с пандемията Covid - 19. Австралийския пазар, който някои анализатори причисляват към Asia-pacific, самостоятелно реализира около 25 млрд. долара.

Директните данъци и такси платени от всеки отделен щат към американския бюджет единствено от казино сектора и то само от т.н. „commercial casinos” са 9,71 млрд. долара, при оборот на същия 41,68 млрд. долара за 2018 г. В тази сума не са представени т.н. „tribal casinos”, „card rooms”, „electronic gaming devices“, „iGaming“, „single game sports betting“ и най-обемния сектор „lottery“ и „iLottery“. Също така не са включени приходите за бюджета от данъци, като данък печалба, различни корпоративни данъци, не са отчетени и платените данъци свързани с плащания към служители и доставчици. Заплатите, бонусите и бакшиша на 737 450 служители ангажирани в американските „commercial casinos” към 2017 г. възлизат на 34,34 млрд. долара, като разбира се щата Невада заема най-голям дял. Размерът, с който пък лотариите в Америка директно увеличават приходната част на фиска е 27,6 млрд. долара за 2019 г.

За същата година общия проход към бюджета на Великобритания от хазарт е 3 млрд. лири. Франция залага увеличение в данъчната политика през 2020 г., като планира приход от данъци върху хазарта около 4,34 млрд. евро, като дела на лотарията „La Française des Jeux“ в тази сума да бъде 2,48 млрд. евро. Отварям скоба, за да отбележа

че разпоредбите свързани с лотарийната дейност в Великобритания са урегулирани с „Gambling Act 2005“, който изрично указва, че те не могат да бъдат развивани за целите на частни и комерсиални печалби, а само за привличане на средства с цел подпомагане на добри и полезни инициативи. Същото се отнася и за регулацията на лотариите в Америка, като по-голямата част от щатските лотарии са обединени и участват в организация с нестопанска цел, но в полза на държавата, наречена „Multi-State Lottery Association“ (MULS). В Германия и Испания също държавата управлява изцяло лотарийния сектор, както и България след промените в Закона за Хазарта от началото на 2020 г., но не такава е картината в Франция, Италия, Австрия, Чехия, Хърватска, Гърция и Кипър, където лотариите са или изцяло или частично частна собственост. Германия събира преки данъци от хазартна дейност в размер на 1,975 млрд. евро за 2019 г., Италия и Испания съответно 10,4 млрд. евро и 1,34 млрд. евро за 2018 г. Макао и Австралия респективно 14,08 млрд. американски долара и 7,9 млрд. австралийски долара за отчетните 2018-2019 г.

Общия оборот от хазартна дейност в България за периода 2018-2019 година. е над 3 млрд. лв., а данъчните постъпления от хазарт за същите отчетни периоди възлизат на около 177 млн. лв. На базата световните тенденции и показатели, допълнени от изчисления и допускания свързани с политиките и правилата на „толерантната“ данъчната политика, правилата за изплащане на печалби и награди и т.н., можем да предположим, че брутният доход от хазартна дейност на частните оператори в България е отчетливо по-висок в сравнение с гореспоменатите държави.

Данните относно събраните държавни такси от хазартна дейност и оповестени от ДКХ за периода 2010-2018 г. могат да бъдат проследени на графиката:

Фигура 1. Държавни такси събрани от хазарт в България за периода от 2010 до 2018 (в млн. лева)

***източник: ДКХ**

Ключова роля за увеличаване размера на събираните такси след 2014 г. оказват въведените нови промени (чл.30, ал.3 и ал.4) с изм. и доп. на Закона за хазарта (ДВ, бр.1 от 03.01.2014 г.) в сила от 01.01.2014 г. Това увеличение е свързано с регулацията на онлайн залаганията и въведената двукомпонентна такса (100 000 лв. + 20 % от разликата приети залози - изплатени печалби), с големия брой подадени писмени искания за организиране на онлайн залагания, както и с издадените на български и чуждестранни компании такива лицензи.

Данъците за периода 2010-2018 г. от своя страна могат да бъдат проследени на графиката:

Фигура 2. Данъци наложени върху хазарт в България за периода от 2010 до 2018 (млн. лева)

***източник: Евростат**

Всички тези цифри и общи възходящи тенденции, с изключение на определени хазартни подсектори повлияни от пандемията Covid – 19, са резултат от една колаборация между алчността на хазартните оператори целящи постоянно увеличение на материалния си интерес и вродената такава у човека (играча), който на практика се явява кръвоносната система на хазартния бизнес. Така формулирано двата основни преки социалните субекта участващи в хазартната дейност са потребителите и организаторите, а техните интересите се дефинират като специфични резултати, допринасящи полза на отделния индивид или група (Джери, Д., Д. Джери, 2001, т.1, с.255).

Описание на резултатите от изследването

Участници в хазартните игри имат общи цели, но има и съвсем естествени нюанси между тях. Главната цел на физическите лица (играчите) е доход/печалба и удовлетворяване на хазартната си страст. Хазартните оператори от своя страна също целят доход/печалба, но чрез разпределение и преразпределение на част от дохода на обществото съгласно регламентирани и установените в „Закона за хазарта“ правила.

В защита на хазартните игри разбира се биха могли да бъдат отнесени и редица аргументи, като: мобилизирането на определени доходи и тяхното частично транслиране по доказано полезно за обществото направления; данъчните постъпления; целевото използване на част от тях за финансиране на спорта, както и някои социални и културни мероприятия, трудовата заетост; бързото откупуване на ресурсите, инвестирани от бизнеса за неговото организиране; хазарта е елемент на развлекателната индустрия в общ план, който задоволява определени потребности на някои субекти, дори когато те са видимо нерационални и вредни.

От другата страна към отрицателните страни на хазартните игри могат да се отнесат не по-кратък списък от елементи, а именно: осигуряване на нетрудови доходи и вредно реструктуриране на приоритети на социални субекти под напора на хазартни страсти; доказано вредни за обществото последици от неспазване правилата на хазартните игри; криминални явления и процеси гравитиращи около хазартната дейност като цяло; пропиляването на огромни суми в игралните казина довеждащо участниците до крайна бедност или заробващи заеми. Особено вредни са хазартните игри за подрастващото поколение, тъй като формира хазартни навици у изграждащи се характери. Освен това подтиква към дейности изискващи разходване на финансов ресурс често от хора, които нямат собствени доходи и води до нездраво реструктуриране на средства (Великов, 2007, с. 34).

Има редица показатели, съблюдаването на които би могло да изведе една полезна, валидна и обективна информираност относно трудния баланс „ползност-вреда“, но само и единствено при стриктното прилагане и спазване на „Закона за хазарта“ от страна на всички участващи и заинтересовани социални субекти. Именно спазването на „Закона за хазарта“ е един от показателите с най-голяма тежест за обществото.

Заключение

Хазартните игри са един сложен социален феномен, за който няма и не може да има еднозначна оценка. Следователно въпросът е не да се търсят крайни мерки целящи изхвърляне на хазарта от порите на обществото, а да се изработят обществено приемливи такива, които в най-голяма степен да удовлетворяват всички социални субекти. Пътят към това е възможен, чрез експертно балансиране, но не политическо „жонглиране“ на положителните и отрицателните показатели на хазарта и поставяне на

ясни, прозрачни и строго определени граници пред всички структури имащи интерес да развиват хазартен бизнес. Не трябва да забравяме разбира се, че имиджът на хазарта зависи от редица фактори, следователно винаги ще има мнения „за” и „против”, в зависимост от гледната точка.

Библиография

Джери, Д., Джери, „Большой толковый социологический словарь“, Вече-Аст, 2001. (Jary D., Jery J., “Dictionary of Sociology”, Collins 1995.)

Великов, Н., Развитие на хазарта в България: в търсене на високоэффективни решения, „Хазартните игри и интересите на социалните субекти“, 2007. (Velilkov, N., Razvitie na hazarta v Bulgaria: v tyrsene na visokoeffektivni reshenia, “Hazartnite igri i interesite na socialnite subekti”, 2007.)

Statista, Tax revenue from gambling activities in Italy from 2010 to 2018, източник (source): [ВИДЯНО \(seen\) 17.12.2020 г.](#)

Directorate General for the Regulation of Gambling, Activity report 2018-2019, източник (source): [ВИДЯНО \(seen\) 17.12.2020 г.](#)

University of Nevada, Las Vegas, Center for Gaming Research, Macau Gaming Summary, източник (source): [ВИДЯНО \(seen\) 17.12.2020 г.](#)

Australian Bureau of Statistic, Taxation Revenue Australia 2018-2019, източник (source): [ВИДЯНО \(seen\): 17.12.2020 г.](#)

Statista, State and local lottery revenue in the United States from 1977 to 2018, източник (source): [ВИДЯНО \(seen\): 17.12.2020 г.](#)

Statista, United Kingdom (UK) HMRC Betting and gaming tax receipts from fiscal year 2000/1 to fiscal year 2018/19, източник [ВИДЯНО \(seen\): 18.12.2020 г.](#)

IGB, French Senate Approves shift to GGR tax for gambling, източник (source): [ВИДЯНО \(seen\): 18.12.2020 г.](#)

Gambling Commission, Private companies fundraising through lotteries, източник (source): [ВИДЯНО \(seen\): 20.12.2020 г.](#)

FindLaw, Details on State Lottery Laws, източник [ВИДЯНО \(seen\): 21.12.2020 г.](#)

Destatis/Statistische Bundesamt, Tax Revenue – Cash tax revenue by type of tax before tax redistribution, източник (source): [ВИДЯНО \(seen\): 21.12.2020 г.](#)

American Gaming Association, State of the States 2019 – The Aga Survey of The Commercial Casino Industry, източник (source): [ВИДЯНО \(seen\): 21.12.2020 г.](#)